

نکات درس دوم

درس دوم لفظ و معنا

باید دانست که مغالطه به الفاظ بیشتر از آن باشد
که به معانی؛ و اکثر مغالطات لفظی به اشتراک اسم
بود

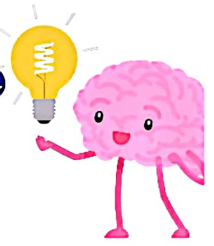
خواجه نصیرالدین طوسی
(اساس الاقتباس)

روابط میان ذهن، زبان و خاج

@teacher.mollazehi

وظیفهٔ منطق جلوگیری از خطای اندیشه و ذهن است و ذهن با دو حیطهٔ (زبان) (الفاظ) و جهان خارج ارتباط دارد؛

مشخص کنید که هر یک از عبارات زیر دربارهٔ خود لفظ اند یا در مورد امری ذهنی یا امری در جهان خارج:

1. خواب خوبی دیدم.....
  2. خواب چهار حرف دارد.....
  3. وقتی زنگ زدی، خوابیده بودم.....
- با بررسی سه جمله بالا مشاهده می کنید که مراد ما از مطالبی که بیان می کنیم گاه مربوط به ذهن است و گاه مربوط به زبان (الفاظ) و گاه مربوط به خارج از ذهن

مغالطه اشتراک لفظ

اشتباه گرفتن کلماتی که ظاهری مشترک دارند، باعث بروز مغالطه «اشتراک لفظ» می شود این مغالطه یکی از شایعترین انواع خطاهای ذهنی است و به تعبیر مولوی: اشتراک لفظ دائم رهن است»

برای بیان و انتقال افکار خود به دیگران از الفاظ استفاده میکنیم

به مبحث الفاظ در منطق توجه خاصی میشود.

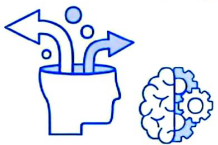

اشتراک لفظ:

در هر زبانی، گاه چند معنای متعدد به کمک یک لفظ واحد بیان میشوند. مانند لفظ «شیر» که دارای سه معنا در زبان فارسی است. به این کلمات «مشترک لفظی» میگویند.

تجربین

زیر لفظ مشترک خط بکشید و معانی مختلف آنها را بیان کنید:
شاید به خواب شیرین فرهاد رفته باشد
له شب صدای تیشه از بیستون نیامد

انواع دلالت :

۱. **مطابقی:** دلالت لفظ بر تمام معنا مثلاً شخصی می گوید: خانه ام را فروختم اینجا منظور کل خانه است.

۲. **تضمنی:** دلالت لفظ بر جزء معنا یعنی کل را بگوییم و منظور ما جزء باشد مثال: خانه ام را رنگ کردم دلالت بر سقف و دیوار دارد.

۳. **التزامی:** دلالت لفظ بر معنا که بر لازمه یک شی دلالت میکند مثال خانه ام را دزد برد که بر هیچ یک از اجزای خانه دلالت ندارد بلکه به وسایل خانه دلالت می کند

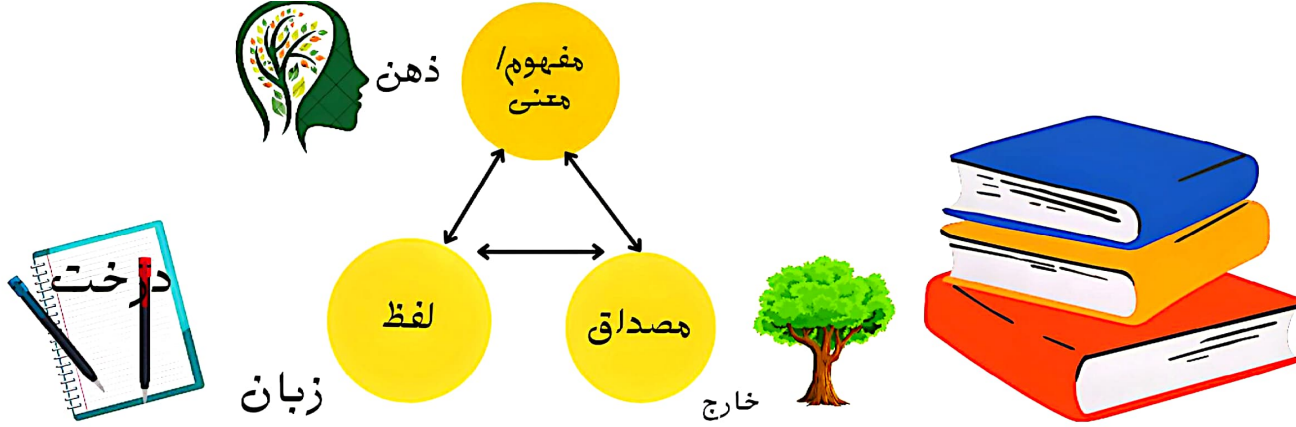
مثال:

گفته بودم اگر به رستوران بیایم، پول
غذا را من حساب میکنم
که الان حساب
کردم: سه تا کباب
بود و دو تا دوغ و
یک نوشابه، میشود
42500 تومان؛ اما از
نگفته بودم که پول غذا
را من پرداخت میکنم

نوع دلالت لفظ بر معنا را در عبارات زیر تعیین کنید:
کیفم را دزد برد.....
احمد شیر است.....
موبایلم را گم کردم.....

مغالطه توسل به معنای ظاهری: بکار بردن دلالت
مطابقی به جای تضمنی و التزامی به خطایی منجر می
شود که به آن **مغالطه توسل به معنای ظاهری** می گویند

شیوه نگارش کلمات معانی را میتوان به دو صورت **کتبی و شفاهی** به دیگران منتقل کرد. بنابراین اشتباه در کتابت و نگارش نیز میتواند باعث پدید آمدن خطای ذهنی شود. مغالطه نگارشی: عدم رعایت دقیق علائم سجاوندی و حرکات کلمات، باعث پدید آمدن «**مغالطه نگارشی**» می شود. مثال: او برای بازدید پنج روزه، از اصفهان به شهر ما آمد/ او برای بازدید پنج روزه از اصفهان، به شهر ما آمد.

ابهام در مرجع ضمیر: استفاده از عبارات دو پهلو میتواند باعث بروز خطای اندیشه شود. از این رو آن را **مغالطه ابهام در مرجع ضمیر** می گویند. مثال: رستم بر اسب نشست، دستی بر سرش کشید و حرکت کرد. دو معنا می توان برداشت کرد:
 ۱- رستم دست را بر سر خودش کشید و حرکت کرد.
 ۲- دست را بر سر اسب کشید.

این خطا میتواند به جز علائم سجاوندی و حرکات، ناشی از دیکته کلمات نیز باشد؛ مانند: فردا سفر تمام میشود. / فردا صفر تمام میشود

تمرین: با تغییر علائم سجاوندی معانی مختلف عبارت زیر بنویسید. به نظر سمیه محمودی دبیر سختگیری است
 ۱.....
 ۲.....
 معنای کلمات زیر بنویسید.
 ملک:..... ملک:.....

نوع دلالت الفاظ زیر را از میان مطابقه، تضمّن و التزام، مشخص کنید:

- الف. او حاتم، بخشی میکند.....
- ب. دزد ما شینم را برد.....
- ج. کفشم را واکس زدم.....
- د. خانه خرابم کردی.....

- 1- مغالطه اشتراک لفظ: هنگامی که میان یک معنای مطابقی لفظ با معنای دیگر آن اشتباه شده باشد؛ به عنوان مثال شیر جنگل (دالت مطابقی) و شیر خوراکی (دالت مطابقی) با یکدیگر اشتباه گرفته شده باشند.
- 2- مغالطه توسل به معنای ظاهری کلمات: هنگامی که میان معنای مطابقی یک لفظ و معنای تضمینی یا التزامی آن اشتباه شده باشد به عنوان مثال شیر جنگل (دالت مطابقی) و شیر به معنای شجاعت (دالت التزامی) با یکدیگر اشتباه گرفته شده باشند.
- 3- مغالطه شیوه نگارشی کلمات
- 4- مغالطه ابهام در مرجع ضمیر

مغالطه ناشی از الفاظ